
RESEARCH THE INFLUENCE OF CONSUMED ALCOHOL ON THE SOCIAL FUNCTIONING OF THE PERSONALITY

Evgeniya Bratoeva

University of Rousse "Angel Kanchev" - Republic of Bulgaria, jeni_bratoeva1999@abv.bg

Abstract: The purpose of the article is to present the results of a study conducted by the author on the influence of alcohol consumption on the social functioning of the individual. The topicality of the topic stems from the following circumstances: the level of alcohol consumed in developed countries is increasing annually; alcohol is among the substances that quickly lead to addiction; it is the cause of about two hundred types of organ disorders and diseases, a number of mental and behavioral disorders; harmful and risky alcohol consumption is the ultimate cause of 7.4% of all deaths and illnesses in the European Union; Bulgaria is one of the countries that occupy the leading places in Europe in terms of consumption of alcoholic beverages. The article presents the results of the author's study of the influence of alcohol consumption on the social functioning of persons with suspected alcohol dependence. The research was conducted in the time period June 2021- July 2022 among persons undergoing treatment in addiction treatment facilities, therapeutic centers, therapeutic communities, support groups and mutual aid groups operating on the territory of the Republic of Bulgaria. The study involved seventy-two individuals who volunteered to remain anonymous. Due to the nature of the researched problem, a fixed time period is fixed for conducting the research, and the number of persons participating in it is determined by the method of respondents. The survey was conducted with an online questionnaire developed by the author specifically for the purposes of the study. The low number of persons who responded to fill out the questionnaire for the fixed time period shows that, regardless of the results of representative surveys for the country, which show a high proportion of Bulgarians who abuse or are addicted to alcohol, it is difficult for Bulgarians to publicly admit to an existing and aware problem. The results of the conducted research give reason to claim that alcohol abuse and alcohol dependence have a serious impact on the social functioning of the affected persons. They are the cause of poor health, loss of job, loss of financial means and property, breakup of families, neglect of children, loss of friends, deviant behavior, suicide attempts and suicide.

Keywords: alcohol dependence, social functioning

ИЗСЛЕДВАНЕ ВЛИЯНИЕТО НА КОНСУМИРАН АЛКОХОЛ ВЪРХУ СОЦИАЛНОТО ФУНКЦИОНИРАНЕ НА ЛИЧНОСТТА

Евгения Братоева

Русенски университет „Ангел Кънчев“ – Република България, jeni_bratoeva1999@abv.bg

Резюме: Целта на статията е да се представят резултати от проведено от автора изследване на влиянието на консумацията на алкохол върху социалното функциониране на индивида. Актуалността на темата произтича от следните обстоятелства: нивото на консумиран алкохол в развитите страни ежегодно бележи ръст на увеличение; алкохолът е сред веществата, които бързо водят до привикване; той е причина за около двеста вида органични нарушения и заболявания, редица психически и поведенчески разстройства; вредната и рисковата консумация на алкохол е крайната причина за 7,4% от всички случаи на смърт и болести в Европейския съюз; България е една от държавите, които заемат челните места в Европа по консумация на алкохолни напитки. В статията са представени резултати от проведено от автора изследване на влиянието на консумацията на алкохол върху социалното функциониране на лица с предполагаема зависимост към алкохол. Изследването е проведено във времеви период м. юни 2021 г.-м. юли 2022 г. сред лица, провеждащи лечение в заведения за лечение на зависимости, терапевтични центрове, терапевтични общности, групи за подкрепа и групи за взаимопомощ, функциониращи на територията на Р България. Изследването обхваща седемдесет и две лица, които са се включили доброволно при запазване на тяхната анонимност. Поради естеството на изследвания проблем при провеждане на изследването е фиксиран времеви период, като броя на лицата участвали в него се определя по метода на отзовалите се. Проучването е извършено с онлайн анкетна карта, разработена от автора, специално за целите на изследването. Ниският брой отзовали се да попълнят анкетната карта лица за фиксирания времеви период показва, че независимо от резултатите от представителни за страната проучвания, които показват висок дял българи, които злоупотребяват или са зависими към алкохол, българинът трудно признава публично за съществуващ при него и осъзнат проблем. Резултатите от проведеното изследване дават основание да се твърди, че

алкохолната злоупотреба и зависимостта към алкохол оказват сериозно влияние върху социалното функциониране на засегнатите лица. Те са причина и за влошено здравословно състояние, загуба на работна позиция, загуба на финансови средства и имущество, разпад на семейства, negliжиране на деца, загуба на приятели, прояви на девиантно поведение, суицидни опити и осъществяване на суициден акт.

Ключови думи: алкохолна зависимост, социално функциониране

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Приемът на алкохол е масово навлязъл в ежедневието на хората. Той се консумира при различни обстоятелства - в радостни и в тъжни моменти, след добре свършена работа или като утеха при неуспешно реализирана такава, след тежък работен ден или по време на по-продължителна почивка и релакс, при среща с близки и приятели или в моменти на самота. Алкохолът е сред веществата, които бързо водят до привикване. Учени доказват, че днес на злоупотреба с алкохол се дължат 9,2% от болестите в развитите страни. Световната здравна организация информира, че от 2 милиарда души по света, които консумират алкохолни напитки, 76,3 милиона души са с диагностицирано разстройство, като основна причина за това е алкохола. Въпреки продължителните усилия на Световната здравна организация и европейските политически структури, вредната и рисковата консумация на алкохол е крайната причина за 7,4% от всички случаи на смърт и болести в Европейския съюз. Младите хора в Европейския съюз са особено изложени на риск. Над 10% от смъртността при жените и около 25% от мъжката смъртност във възрастовата група 15-29 години е свързана с рисковата консумация на алкохол (Anderson, P. & Baumberg, V., 2006). Около 23 милиона са зависимите от алкохола европейци всяка година, а щетите от болката и страданието на техните близки се оценяват на 68 милиарда евро.

Изследователите С. Тотева, В. Женков и Д. Найденова посочват следния континуум, съставен от пет категории по отношение на консумацията на алкохолни напитки (фиг. 1).

Фиг. 1. Континуум на алкохолната консумация

Източник: <https://inspiro-bg.com/somatitchni-i-psihiatritchni-uslozhneniya-pri-zavisimost-ot-alkohol-alkohol-i-belodrobni-bolesti/>

Първата категория е въздържанието, което означава нулева употреба. Във втората категория попада нискорисковата, безпроблемна употреба. Лицата от тази категория употребяват вещества по начин, при който рискът от негативни последици е доста нисък. Към средната категория спада високорисковата, но безпроблемна употреба. В тази категория попадат лицата, които употребяват вещества по начин, който според изследванията ги излага на по-висок риск от негативни последици във връзка с употребяваните вещества. В категориите „злоупотреба” и „зависимост” лицата показват модел на неадаптивно пиене, който се характеризира с възникването на сериозни *последци* в много области на функционирането вследствие на алкохола, но въпреки това продължават да се връщат към пиенето – това е критерият *повторение* (Дейч, Д., Куценок, И., 2011)

Изследователи Тотева, Женков и Найденова посочват, че е особено важно да се прави ясно разграничение между злоупотреба с алкохол и наличие на зависимост към алкохол. За разлика от злоупотребата, зависимостта включва още:

1) *загуба на контрол* на пиенето по отношение на началото, края или количеството на употреба, т.е. прием на по-високи количества или по-често, или за по-дълги периоди, отколкото лицето е възнамерявало, или неуспешни опити да се намали или спре пиенето;

- 2) *основна грижа* – отпадане на алтернативни удоволствия или интереси за сметка на употребата на алкохол. Все повече време и пари се отделят за пиене и възстановяване от пиенето;
- 3) силно желание (крейвинг) или чувство за вътрешна *принуда* да се употреби алкохол и
- 4) *физическа зависимост* – развитие на повишен толеранс към алкохола и синдром на отнемане (абстиненция) при рязко намаляване или спиране на употребата (Тотева, С., Женков, В., Найденова, Д., 2015).

България е една от държавите, които заемат челните места в Европа по консумация на алкохолни напитки. В страната годишно се отчитат консумирани повече от осемнадесет литра на глава на населението, като в това число се включват и хора в напреднала възраст и деца. Специалистите от Терапевтичен център „Жива“ в България посочват, че широкото разпространение на зависимостта към алкохол в страната се обуславя от причините, поради които и възниква тя като зависимост:

- лична психическа, физиологична и биохимична предразположеност към податливост на алкохол;
- широка достъпност, ниска цена и постоянна реклама на различни спиртни напитки;
- вкоренени традиции на пиянството, които се наблюдават още от много поколения назад в историята;
- географски и генетични особености;
- тотално безразличие и неглижиране на обществото към този проблем;
- либерален поглед на държавата и институциите към болестта и силното политическо лоби;
- загуба на религиозен авторитет, който проповядва забрана на употребата на алкохол;
- загуба на духовни и все по-често и на морални принципи (ТЦ „Жива“, 2022).

Злоупотребата с алкохол е фактор, който причинява над 200 заболявания и увреждания – органични нарушения, психически и поведенчески разстройства. Тя е причина и за настъпването на редица социални проблеми като загуба на работа, развод, загуба на приятели, загуба на жилище, девиантно поведение, суицид. Историческите, религиозни и медицински аспекти на самоубийството описва подробно в своя публикация от 2016 година изследователят Николина Ангелова-Барбалова (Ангелова- Барбалова, Н., 2016) Друг наш изследовател в областта на клиничната психология – Силвия Крушкова – изследва и представя в своя публикация опита за самоубийство като вид тежко престъпление срещу личността (Krushkova S., 2020). Употребата на алкохол е седмият най-значим рисков фактор за ранна смърт и инвалидност в световен мащаб, който е причина за 2,2% от всички смъртни случаи при жените и 6,8% при мъжете. При хората на възраст между 15 и 49 години употребата на алкохол е водещият рисков фактор за преждевременна смърт. Тя е причина за 3,8% от смъртните случаи при жените и 12,2% от смъртните случаи при мъжете. Много от тези смъртни случаи са вследствие на травми, свързани с пътно-транспортни произшествия и насилие (WHO, 2018). Описаните негативни последици от консумацията на алкохол неминуемо оказват влияние върху качеството на живот на злоупотребяващите лица. В своя публикация Лора Рашкова подчертава, че главната цел на социалната работа е осигуряване на качествен стандарт на живот на всички членове а обществото, чрез реализиране на ефективни политики и стратегии, гарантиращи равновесие между индивидуалната жизнена дейност и условията на средата защита на жизнено благополучие. Изследователката заключава, че подобряване на качеството на живот чрез социална работа, означава подпомагане на индивидите, общностите и групите в процеса на тяхната интеграция и социална адаптация, както и разрешаването на техните социални и личностни проблеми (Рашкова, Л., 2020).

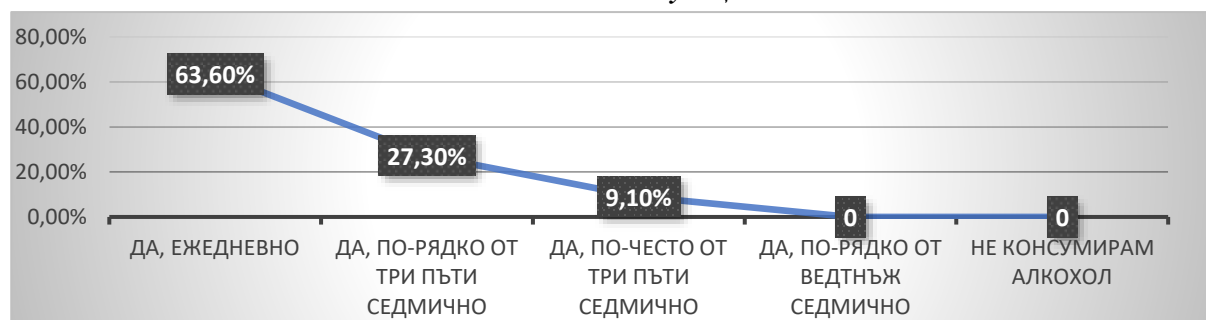
2. МЕТОДОЛОГИЯ И РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

Във времевия период от м. юни 2021 г. до м. юли 2022 г. от автора е проведено онлайн анкетно изследване, реализирано чрез анкетна карта, разработена от автора, специално за целите на изследването. Изследването е доброволно и при провеждането му са спазени всички правила за запазване на конфиденциалност. Анкетната карта бе активна онлайн в продължение на четиринадесет месеца и през този времеви период в изследването абсолютно доброволно са участвали седемдесет и две лица.

По-голямата част от лицата, участвали в анкетното проучване се самоопределят като мъже – 42 лица (58,3%). Най-голям дял, 36 лица (50%) от анкетираните лица, са във възрастовата група между 40 и 49 години, следвани по численост от групата на лица на възраст между 30 и 39 години, които са 33,3% от всички анкетирани. По признак „семеино положение“ с еднаква численост са групите на „женените/омъжените“ и „неженените/неомъжените“ – по 30 лица (по 41,7 %). По признак „основна трудова заетост“ най-многобройна по численост е групата на лицата, които посочват, че за трудово заети на постоянен трудов договор – 60 лица (83,3%). По признак „численост на домакинството“ най-голям брой лица (39) посочват, че живеят сами.

С цел установяване на честотата на прием на алкохол, на изследваните лица е зададен въпрос „Консумирате ли алкохол ежедневно?“. 63,6 % от всички обхванати в изследването седемдесет и две лица посочват, че консумират алкохол ежедневно, а 9,1 % отговарят, че консумират алкохол често, но не ежедневно (повече от три пъти седмично). 27,3% от респондентите посочват, че консумират алкохол по-малко от три пъти седмично. Отговорите на този въпрос дават основание да се предположи, че повече от половината лица, попълнили анкетната карта доброволно осъзнават съществуващия проблем с консумацията на алкохол и открито признават, че го консумират ежедневно. Резултатите са визуализирани чрез диаграма на фигура 2.

Фиг. 2: Честота на консумация на алкохол

Целта на изследването е да бъде установявана степента на влияние на алкохолната консумация върху социалното функциониране на изследваните лица. Това се установява чрез получените отговори на позицията „Моля, посочете в каква степен злоупотребата с алкохол е оказала влияние върху Вашите: семеен статус, трудова заетост, социални контакти, финансово състояние, жилищно осигуряване, здравословно състояние, материално имущество и делови контакти!“. Обективността на получените отговори о голяма степен зависи от степента на осъзнатост на наличния проблем от анкетираниите лица и от нивото на достоверно посочена от тях информация. Чрез този въпрос целим да проучим влиянието на злоупотребата с алкохол върху жизнено важни компоненти от качеството на живот на изследваните лица и в каква степен те оценяват това влияние. Въпросът е комплексен и целта е лицето на оцени всеки един от посочените компоненти по 5-степенната скала на Ликерт с опциите „не ми оказва никакво влияние“, „по-скоро не ми оказва влияние“, „не мога да преценя“, „по-скоро ми оказва влияние“ и „оказва ми съществено влияние“. Резултатите по всички показатели са представени в една обобщена диаграма с цел добиване на по-ясна визуална представа на получените отговори по компоненти.

Злоупотребата с алкохол оказва най-силно влияние върху семейния статус на изследваните лица. Най-голям брой (42 лица) са отговорили, че злоупотребата е оказала съществено влияние, на 12 не е оказала никакво влияние, а при 9 по-скоро не е оказала влияние върху семейния им статус.

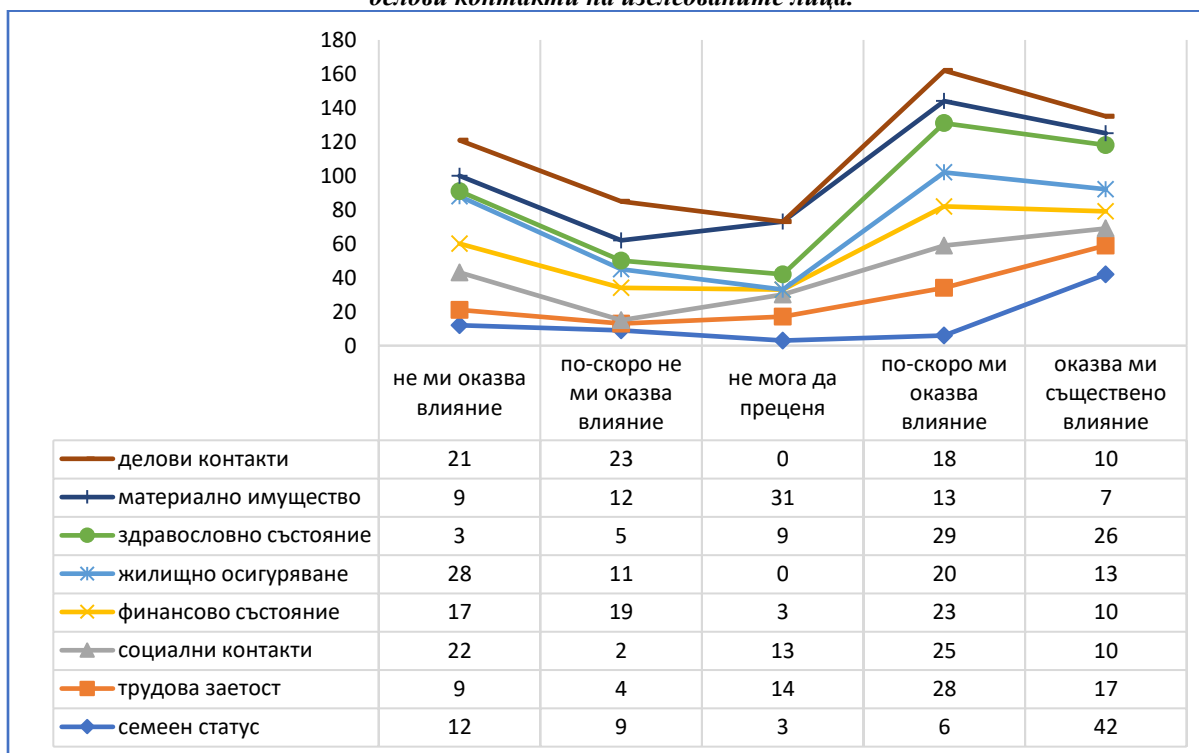
По отношение на трудовата заетост злоупотребата с алкохол е оказала в някаква степен влияние върху 45 лица, като 28 от тях посочват, че по-скоро е оказала влияние, а при 17 е оказала съществено влияние (вероятно са загубили работна позиция).

По отношение на социалните контакти разпределението на позициите е с различна численост. 22 лица посочват, че употребата на алкохол не е оказала никакво влияние върху социалните им контакти, 2 лица посочват с колебание, че не е оказала влияние, 13 лица не могат да преценят. С най-голяма численост са лицата, които утвърдително или утвърдително с колебание посочват, че алкохолът е оказал влияние върху социалните им контакти (общо 35 лица).

Ясни са позициите на изследваните лица по отношение на влиянието на злоупотребата с алкохол върху деловите им контакти - нито един от респондентите не посочва отговор „не мога да преценя“. Общо 44 от всички изследвани лица посочват, че злоупотребата с алкохол не е оказала влияние върху деловите им контакти или отговарят по този начин с колебание. 38 лица от общо 72 са на противоположното мнение - 10 посочват, че е оказала съществено влияние, а 18 – че е оказала влияние в определена степен. Вероятно това са лица, които заемат ръководни позиции и вече са претърпели загуби, вследствие злоупотребата с алкохол. Според получените отговори на въпроса показват, че най-голямо влияние е оказала злоупотребата с алкохол върху здравословното състояние на респондентите и те осъзнават това. 55 от общо 72 лица посочват, че алкохолът е повлиял върху здравословното им състояние, като 26 осъзнават, че е оказал съществено влияние, а 29 посочват, че е оказал влияние в определена степен. 9 от анкетираниите лица са

посочили, че не могат да преценят дали алкохола е оказал влияние върху здравето им. Общо 8 лица не споделят за оказано влияние на злоупотребата с алкохол върху здравословното им състояние – три от тях категорично, а пет – с известно колебание.

Фиг. 3: Оценка на степента на влияние върху семеен статус, трудова заетост, социални контакти, финансово състояние, жилищно осигуряване, здравословно състояние, материално имущество и делови контакти на изследваните лица.

Интерес представляват получените отговори по отношение на последиците от злоупотребата с алкохол върху жилищното осигуряване на анкетираните лица. При изследване на този показател отново не откриваме нито едни отговор, в който да има колебание. Сравнително равностойни по численост са посочените утвърдителни и съответно отрицателни отговори. Общо 39 лица, като 28 от тях категорично, заявяват че алкохолната злоупотреба не е оказала влияние върху жилищното им осигуряване. Това са вероятно лица, които живеят в собствено жилище или наследствено такова и осигуряване то на алкохол, до момента не е повлияло на загубата на жилище. 33 от изследваните 72 лица посочват, че злоупотребата с алкохол е повлияла на жилищното им осигуряване-не, като при 13 от тях отговора е категоричен, а при 20 с известно колебание. Вероятно това са лица, които вследствие злоупотребата с алкохол са били отстранени от собственото си жилище и ли такова, наето под наем, а в най-лошия вариант са били принудени да го продадат, за да си погасят дългове, направени вследствие зависимостта.

Сходна тенденция очертават и получените резултати при изследване на финансовото състояние.

3. ИЗВОДИ

Въз основа на представените резултати могат да бъдат изведени следните изводи:

- 1) Консумацията на алкохол в световен мащаб постоянно бележи ръст на увеличение.
- 2) Алкохолът е сред веществата, които бързо водят до привикване.
- 3) 9,2% от болестните състояния сред жителите на развитите страни са вследствие злоупотреба на алкохол, а вредната и рисковата консумация на алкохол е крайната причина за 7,4% от всички случаи на смърт и болести в Европейския съюз.
- 4) Световната здравна организация и европейските политически структури са заложили политика и са разработели нормативни документи, които са насочени към превенция на употребата на алкохол, намаляване на рисковата употреба и елиминирание на последициите от злоупотребата на алкохол.

- 5) Изследователи в областта на рисковата алкохолна консумация разработват континуум на алкохолната консумация, който стои в основата на диференциацията между: консумация на алкохол, злоупотреба с алкохол и алкохолна зависимост.
- 6) Злоупотребата с алкохол е фактор, който причинява над 200 заболявания и увреждания – органични нарушения, психически и поведенчески разстройства.
- 7) Ниският брой отзовали се да попълнят анкетната карта лица за фиксирания времеви период показва, че независимо от резултатите от представителни за страната проучвания, които показват висок дял българи, които злоупотребяват или са зависими към алкохол, българинът трудно признава публично за съществуващ при него и осъзнат проблем.
- 8) По отношение на честотата на алкохолна консумация могат да бъдат представени следните резултати - 63,6 % от всички обхванати в изследването седемдесет и две лица консумират алкохол ежедневно, 9,1 % - често, но не ежедневно (повече от три пъти седмично) и 27,3% консумират алкохол по-малко от три пъти седмично.
- 9) Резултатите от изследването показват, че злоупотребата с алкохол оказва най-силно влияние върху семейния статус на изследваните лица – 48 от всички 72 изследвани лица потвърждават това. По отношение на трудовата заетост злоупотребата с алкохол е оказала в определена степен влияние върху 45 лица, като 28 от тях посочват, че по-скоро е оказала влияние, а при 17 - съществено влияние (вероятно са загубили работна позиция). 35 от анкетираните лица потвърждават, че злоупотребата с алкохол е оказала негативно влияние върху социалните им контакти, а 28 - деловите им контакти. Най-голямо влияние е оказала злоупотребата с алкохол върху здравословното състояние на респондентите и те осъзнават това. 55 от общо 72 лица посочват, че алкохолът е повлиял върху здравословното им състояние, като 26 осъзнават и потвърждават, че е оказал съществено влияние, а 29 посочват, че е оказал влияние в определена степен. Общо 39 лица, като 28 от тях категорично заявяват, че алкохолната злоупотреба не е оказала влияние върху жилищното им осигуряване.
- 10) Алкохолната злоупотреба и зависимостта към алкохол оказват сериозно влияние върху социалното функциониране на засегнатите лица. Те са причина и за загуба на работна позиция, загуба на финансови средства и имущество, разпад на семейства, negliжиране на деца, загуба на приятели, прояви на девиантно поведение, суицидни опити и осъществяване на суициден акт.

ЛИТЕРАТУРА

- Ангелова- Барбалова, Н. (2016). *Самоубийството – исторически, религиозни и медицински аспекти*, Научна конференция на РУ&СУ, Сборник с научни трудове на РУ, Русе, 2016, с. 78-82
- Дейч, Д., & Куценок, И. (2011). *Кратки интервенции при пациенти с проблемна употреба на наркотични вещества и алкохол в общата здравна мрежа*. Ръководство за обучители, Национален център по наркомании, София
- Терапевтичен център „Жива“ (2022). *Как се лекува алкохолизъм?* <https://centrejiva.com/kak-se-lekuva-alkoholizum/> (пос. 16.01.2023)
- Тотева, С., Женков, В., Найденова, Д. (2015). *Соматични и психиатрични усложнения при зависимост от алкохол*. Алкохол и белодробни болести, INSPIRO, Брой 1 (29) / февруари 2015, извлечено от: <https://inspiro-bg.com/somatitchni-i-psihiatritchni-uslozhneniya-pri-zavisimost-ot-alkohol-alkohol-i-belodrobnii-bolesti/> (пос. 16.01.2023)
- Anderson, P., & Baumberg, B. (2006). *Alcohol in Europe*. London: Institute of Alcohol Studies, p. 243., p. 9
- Krushkova S. (2020). *The need for forensic psychological assessment in raising the hypothesis of a state of physiological or pathological affect in subjects who have committed serious crimes against the person/attempted murder* International Journal of Recent Scientific Research, 11,04 B, 1-3
- Rashkova, L. (2020). *Professional Social Work Care for personal Well*, SocioBrains, Issue 67, March 2020, pp.35-40, ISSN 2367-5721 (online), www.sociobrains.com, Publ.: Smart Ideas - Wise Decisions Ltd. (13.01.2023)
- World Health Organization (2018). *Alcohol fact sheet*. 2018. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/alkohol> (14.01.2023)

Тази работа е подкрепена от Министерство на образованието и науката по Националната програма за научни изследвания „Млади учени и постдокторанти - 2“.